

A HELYI KÖZÖSSÉGEK HELYE ÉS FELADATA A MŰVELŐDÉSI ÉLET MEGSZERVEZÉSÉBEN*

A délbánáti magyar művelődési egyesületek 8. szemléjét előkészítő egyeztető bizottság a fenti témát választotta a mai tanácskozásunk tárgyául. A téma mind a kultúrpolitika, mind pedig a helyi közösségek feladatának és szerepkörének konkrét meghatározása szempontjából rendkívül időszerű. A vitaindító előkészítése közben – az érintett kérdések sokrétősége, a témának az öngazgatású társadalmunk minden szférája felé szerteágazó összefüggései miatt a mondanivaló túlnötte és szétfeszítette a cím adta kereteket. Sem a helyi közösséget, sem a művelődést, de még azok kölcsönös viszonyát sem lehet elszigetelten, társadalmi életünk egészének vizsgálata nélkül tárgyalni.

Tito elvtárs a JKSZ X. kongresszusán elhangzott záróbeszédében egyebek között ezt mondta: „A szocialista forradalom felszabadította a dolgozó emberek korábban gúzsba kötött energiáját és kezdeményezését, a dolgozóknak új szükségleteket, új érdeklődést keltett a tudomány, a kulturális öntevékenység és mindannak megszerzése iránt, ami a tudományban, a kultúrában és általában az életmódban értékes. Ezt a fejlődést erősen serkentette a Kommunista Szövetségnek a szocialista öngazgatás fejlesztéséért, a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúságáért, a tudományos és művészi alkotás szabadságáért, valamint a JKSZ Programjában lefektetett egyéb elvekért vívott harca.”

A X. kongresszus már előkészítésének stádiumában is kiemelt helyet biztosított a művelődés, a kultúrpolitika kérdéseinek, a kultúra fejlődésének, társadalmi-gazdasági helyzetének és eszmei irányultságának. Hogy miért, arra a kongresszus vitaindítójában, de még inkább határozataiban kapunk feleletet. Megállapítást nyert, hogy öngazgatású társadalmunknak eddig is komoly sikerei voltak a dolgozók egyéniségének gazdagításában, kulturális élete színvonalának emelésében, a civilizáció értékei iránti igényének növelésében, a nemzeti kultúráknak egyenjogú, alkotó szándékú, kölcsö-

* A délbánáti magyar művelődési egyesületek 8. szemléjének tanácskozásán elhangzott vitaindító

nös, szabad, termékeny és sokoldalú fejlesztésében. A kétségtelen sikerek mellett visszasságok is voltak, különböző elferdülések miatt:

– Eladdig a munkásosztálytól elidegenítették a társadalmi felhalmozás és többletmunka eszközeinek nagyrészét, azaz a közös szükségletek kielégítésére szánt pénzeszközök megteremtőitől sok esetben megvonták a lehetőséget, hogy azok hovaforrásáról döntsenek. A művelődést tehát, mint tevékenységet ki kellett szakítani az etatista, centralista és adminisztratív költségvetési rendszer kötelékéből;

– Elfojtották a munkások alkotóerejének érvényesülésére irányuló emberi szükségleteket. A dolgozók ilyenformán a művelődési politikának csupán tárgyát és nem alanyát képezték, csupán fogyasztói, nem pedig termelői voltak a kultúrértékeknek;

– A Kommunista Szövetség struktúrájában sokszor gyökeret vert a semlegesség, a politikai opportunizmus. Az ilyen környezetekben azután a politikai és kultúrpolitikai kezdeményezést a JKSZ-ével ellenkező ideológiák hordozói ragadták magukhoz. Az „ötletszerű fejlődés”, a „be nem avatkozás” politikájából következően az öngazgatású szocializmustól idegen, vele ellentétes „izmusok” burjánzottak el. A liberalizmus képviselői a dolgozóknak a tőkés világban honos „tömegkultúrát” kínálták igazi értékek helyett, amelyet az elidegenülés, a ponyva, a giccs, a pornográfia, az értéktelen zene és a még értéktelenebb filmek áradata, az ízléstelenség jellemez. Kínálták mindezt a kötelező divat és valamiféle álmodernizmus nevében. A dogmatizmus hívei ezzel szemben a különálló proletár kultúra újraélesztését szorgalmazták, amellyel a munkásosztályt kizárólag a fizikai dolgozó fogalmával egyenlítették ki, s igyekeztek távortartani a szellemi alkotóktól. Ez utóbbi a munkásosztály szellemi és alkotói kiskorúsítását jelentette volna;

– Egyes tudományos intézetekben, tanszékeken, a művelődésre szánt pénzalapok igazgató bizottságaiban, a lapok kulturális rovatainál érdekcsoportok – klánok – foglalták el a kulcspozíciókat, s befolyásukat arra használták fel, hogy bizonyos kulturális, tudományos és oktatási intézményeket elszigeteljenek a Kommunista Szövetség befolyásától, saját területüké nyilvánítsák azokat és monopolisztikus túlerejüket juttassák kifejezésre minden határozathozatalban.

– Kísérletek történtek (különösen egyes egyházak részéről) a nemzeti-séggel való manipulációra. Sovinizmus, túlfűtött nacionalizmus, unitarizmus, szeparatizmus – hogy csak néhányat említsünk – mérgezték a nemzetek és nemzetiségek közötti viszonyt.

– A JKSZ 21. elnökségi ülése után – állapítja meg a kongresszusi vita-indító – gyorsabban romboltuk a művelődési életben és más területeken az adminisztratív – hierarchikus viszonyokat, mint amilyen gyorsan újakat teremtettünk – öngazgatási alapon.

A művelődési életet és a kultúrpolitikát egyéb negatív jelenségek is terhelték. A kongresszus feladatául tűzte ki, hogy meghatározza a hibák és mulasztások következményeinek elhárítási módját, hogy megtalálja a feleletet mindazokra a kérdésekre, amelyeket a társadalmi valóság a maga

mozgásában felvetett, hogy meghatározza a dolgozók, dolgozói-, helyi- és érdekközösségek helyét és szerepét a művelődési életben. Ezáltal vált lehetővé az új alkotmány alapelveinek és rendelkezéseinek valóra váltása.

A X. kongresszus tehát ily módon újabb lépés a KSZ felismeréseinek gazdagításában, a nézetek fejlesztésében, az álláspontok pontosabb meghatározásában. Dokumentumai pedig az akcióvezetés konkrét program-elemeit tartalmazzák.

A X. kongresszuson elhangzott vitaindító, a kultúra problémáinak megoldását abban látja, hogy *a tevékenységet a szocialista öngazgatásnak mint uralkodó társadalmi viszonyoknak egy egészet alkotó rendszerébe kell integrálni.* Ez azt jelenti, hogy a tudomány, a kultúra nem önálló, saját kereteibe zárt tevékenységi terület, hanem szorosan összefügg az anyagi termeléssel és más területekkel.

Ezt a gondolatot – célkitűzés formájában – Tito elvtárs így fogalmazta meg záróbeszédében: „Az oktatásnak, a tudománynak és a kultúrának az anyagi termelés szférájával és a munka más területeivel való társítása az új alkotmány alapján való egységes rendszerbe foglalása” – a célunk. A termelés kihat a kultúrára, de ugyanakkor a kulturális tevékenységek bizonyos formái közvetlen termelőerővé válnak a termelékenység fokozásában. Íme a termelés és kultúra kölcsönhatása, amely a kettőt egymástól elválaszthatatlanná teszi. A termelő munka tmsz-aiban dolgozók és a kulturális tevékenységben dolgozók között alkalmazni kell a közvetlen munkacserét. A művelődési ténykedés pénzeléséhez szükséges eszközökért így a termelő munka kulturális szolgáltatásokat kap cserébe.

A kongresszusi dokumentumok kimondják, hogy a művelődési ténykedésben dolgozók anyagi és társadalmi helyzetét ki kell egyenlíteni a társadalmi munka más területein dolgozók helyzetével.

A kongresszus megállapította, hogy öngazgatású szocialista társadalmunk világméretekben is egyedülálló eredményeket ért el a nemzetközi viszonyoknak az egyenjogúság és testvériség – egység elvei alapján való kialakításában. E viszonyok továbbfejlesztése a szocialista öngazgatás még magasabb szintű kiteljesedése útján érhető el. Íme egy idézet a kiértékelésből: „Bebizonyosodott, hogy a nemzetek és nemzetiségek, a köztársaságok és tartományok érvényesülése, illetve gazdasági, szociális, kulturális és más társadalmi érdekeik érvényesülése egyedül a szocialista öngazgatás következetes fejlesztése révén lehetséges, amelynek keretében minden nemzet és nemzetiség távlatai a legszorosabban egybefűződnek a szocialista közösség egészével és a jugoszláv munkásosztály egységes érdekeinek érvényesülésével.” Eddig az idézet, de ide kívánczik még egy megállapítás is, amely szerint bővültek az anyagi lehetőségek a nemzeti kultúrák szabad fejlődésére, egybefűződésére, kölcsönhatására, a nyelvi egyenrangúságra stb. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az elvek, határozatok következetes végrehajtásának általánosságban véve anyagi akadályai nem lehetnek.

A szociálpolitikai kérdésekről szóló határozat a tervezés, a programozás fontosságát hangsúlyozza. Kimondja, hogy a tervezés helye a dolgozói- és

helyi közösség, valamint az érdekközösség. A tervezés ezeken a szinteken és relációkon azután kifejezésre juttatja a munkásosztály közvetlen befolyását a képviselői testületek döntéshozatalának tartalmi folyamatára. Az új rendszernek igazodnia kell a társadalmi bázis szocialista öngazgatási fejlődési viszonyainak fejlődési szükségleteihez.

A kongresszus által elfogadott határozatok, elvi álláspontok és kiértékelések rövid ismertetése után a szövetségi alkotmány rendelkezései képezik a következő lépést a művelődés helye, a helyi közösségek művelődéspolitikai szerepe meghatározásának útján. Az alkotmány alapelvei a tudomány és a művelődés fontosságát a következőképpen fejezik ki: „Mint hogy a művelődés, a tudomány fejlesztése, alkalmazása, a kultúra és a művészetek fejlesztése lényeges tényezője a szocialista társadalom fejlődésének, a munkatermelékenység növelésének, az emberi alkotóerők fejlődésének és az egyéniség sokoldalú fejlődésének, a szocialista öngazgatási viszonyok humanizálódásának és a társadalom általános haladásának, a szocialista közösség feltételeket hoz létre a minél szélesebb körű művelődésre, a tudományos, kulturális és művészeti alkotómunkára, serkenti azt és biztosítja, hogy a tudományos, kulturális és művészeti alkotómunka vívmányai mint általános társadalmi értékek a dolgozókat és a szocialista társadalom fejlődését szolgálják, és hozzáférhetőek legyenek mindenki számára.” A fenti idézet három roppant fontos elemet tartalmaz. Ezek: A kultúra fejlődése ösztársadalmi szükséglet, ehhez a feltételeket a társadalom hozza létre, eredményeit pedig hozzáférhetővé kell tenni mindenki számára. A fenti rendelkezések megvalósítása a helyi közösségnek is alkotmányszabta feladata. A helyi közösségek ugyanis avvégből alakulnak, hogy bennük, mint öngazgatású közösségekben a dolgozók döntsenek közös érdekeik megvalósításáról szoros együttműködésben a társult munka szervezeteivel és más öngazgatási szervezetekkel és közösségekkel. Az ilyen jellegű együttműködésnek különböző formái vannak: öngazgatási meg egyezések, társadalmi megállapodások, érdekközösségek megalakítása, a küldöttségek részvétele a közös ügyek intézésében – hogy csak néhányat említsünk. Az együttműködés – különösen az öngazgatási érdekközösségekben – nem csak az érdekek megvalósítását célozza, hanem azok összehangolását is a dolgozó ember – társadalom, valamint a helyi közösség – szélesebb társadalmi-politikai közösségek relációján.

Tartományunk oktatás-, tudomány- és művelődésügyi titkársága a kongresszusi határozatok és alkotmányos rendelkezések konkrét végrehajtása céljából (természetesen a művelődési politikára vonatkozóan) elkészített és nyilvános vitára bocsátott egy határozati javaslatot, amelynek a pontos címe: Határozati javaslat a művelődés öngazgatási megszervezéséről és hozzáférhetővé tételéről a dolgozók számára. A cím maga is sokatmondó, mert tartalmazza művelődési politikánk alapvető célkitűzéseit. A határozati javaslat a kultúrpolitika célkitűzéseit a maguk teljességében és sokrétűségében tartalmazza, de rendkívül hasznos útmutatóul szolgál a helyi közösség szerepének körvonalazására, a valós és végrehajtandó feladatok meghatározására. A határozati javaslat a helyi közösséget mint komplett

társadalmi-politikai közösséget, az öngazgatási kultúrpolitika kialakításának fontos lépcsőjét tekinti, ahonnan a kezdeményezések két irányban sugároznak: Vízszintesen a helyi művelődési szervezetek, intézmények, dolgozói közösségek felé, függőleges irányban az érdekközösség, a községi képviselő-testület felé és tovább.

A művelődéspolitikai fogalma a helyi közösség szintjén nem szűkíthető le csupán a pillanatnyi művelődési tevékenység fogalmára. Annak többnek, szélesebbnek átfogóbbnak kell lennie az utóbbinál. Tartalmaznia kell a közösség művelődési hagyományait, mint történelmi alapot, a pillanatnyi helyzet követelményeit, de láttatnia kell a majd megvalósítandó célokat is.

A helyi közösségnek első és alapvető feladata elkészíteni a művelődési tevékenység programját. Az út a program elkészítéséhez a közösség alapszabályának felülvizsgálásától indul ki. Tapasztalható ugyanis, hogy az alapszabályokban a művelődésre vonatkozó szakaszok (esetleg csak szakasz) igen gyakran általánosak, feltételesek, nem egyértelműek, nem kötelezőek, egyszerűen: semmitmondóak. Ilyen általános kivételekkel találkozhatunk: „A helyi közösség gondoskodik a lakosság kultúrigényeinek kielégítéséről.” Megkérdezhetnénk: Ki által meghatározott, milyen igények kielégítéséről, és hogyan gondoskodik az illető helyi közösség? Vagy: „Anyagi helyzetétől függően (a helyi közösség) megteremti a feltételeket, mozi, könyvtár, olvasóterem működésére.” Kérdés: Ki az, aki az alapszabály alapján megállapítja, hogy mikor is áll be a kedvező anyagi helyzet a felsorolt feladatok megoldására?

A következő lépés a program meghozatala felé a lakosság kultúrigényeinek alapos és körültekintő felmérése, ezzel kapcsolatban pedig a meglévő ténykedési formák elemző kiértékelése, a követendő káderpolitika meghatározása, végül pedig a művelődési létesítmények evidentálása. Ez a rövid felsorolása a feladatoknak természetesen nem tér ki a programozást megelőző feladatok elvégzésének részletes, minden körülmények között, minden környezetben egyaránt alkalmazható módszereire, mert ilyen általános módszerek talán nincsenek is. Mindamellettté kapaszkodót jelenthet, emlékeztető a feladatokra.

A dolgozók kultúrigényének felmérése alapulhat a tapasztalatokon: mit néz, mit olvas, mit hallgat, milyen öntevékenységi formákat igényel vagy követel, ankétszerű vélemény kutatáson stb. A felmérés eredménye esetleg nem csak a meglévő igények kielégítését követeli meg a programtól, hanem az igénykeltést is új formák, új tartalmak iránt. Az igények növelése felvilágosító, nevelőmunkát követel, amit szintén programozni kell. Az operatív, de még inkább a távlattevételek készítésével kapcsolatban engedjék meg, hogy egy rendkívül fontos mozzanatra felhívjam a tanácskozás figyelmét. A dolgozónak az egyre rövidebbé váló munkanapnak köszönve mint több a szabad ideje. Jelen körülmények között ez a szabad idő két részre osztható. Nevezük az egyiket valós, a másikat pedig feltételes szabad időnek. Feltételes szabad ideje alatt a dolgozó nincs ugyan a munkahelyén, de családi költségvetésének egyensúlyba hozása megköveteli, hogy bizonyos pótvédelemről gondoskodjék. A munkás ilyenkor – hogy diva-

tos kifejezéssel éljünk – „fusizik”, földcskáját műveli, házat építi stb. Az életszínvonal állandó javulásával egyre több lesz a dolgozók valós szabad ideje, amit kellő szervezés, irányítás híján nem tudnak majd kihasználni. A dolgozók szabad ideje helyes, ésszerű kihasználásának kérdését kiemelt hely illeti meg a művelődési ténykedés programjában. Hogy is mondja a pártdokumentum? „... célunk, hogy a dolgozók alkotóerejét... felszabaddítsuk.”

A művelődési ténykedésnek a helyi közösség szintjén hozott tervét három fő kérdés megoldásának javaslata kell, hogy áthassa. Az első volna a lakosság önművelődési tevékenysége. E tevékenység szervezkedési formái az egyesületek, klubok, körök, szakosztályok stb. A felmért és kielemezett igények alapján a helyi közösség nyújtson módot olyan munkaformák megszervezésére, amelyekre lehetősége van. Lehetőségek alatt értendő egyebek mellett a hely, a pénz, a szakszerű vezetés stb. kérdése.

A színtjátás amatőr szinten mindig elég attraktív volt ahhoz, hogy híveket találjon a maga számára. Vidékünkön hagyományai is vannak. E tevékenységi forma szórakoztató és nevelő egyben; ápolása, tervezése ezért hasznos és reális.

A néptánc különösen alkalmas arra, hogy az ifjúságot mozgósítsa. A vezetők számára munkaigényes, és komoly hozzáértést követel tőlük. A táncsoport nagyszerű eszköze lehet a népi hagyományok ápolásának, de politikailag helyes vezetés mellett a népek és nemzetek közötti barátság, a testvériség-egység hordozója lehet és kell lennie.

A hagyományos amatőr tevékenységi formák közé tartoznak az ének- és zenekarok. A karéneklésnek vidékünkön szintén komoly hagyományai vannak. A fiatal nemzedéket is ebben a szellemben neveljük. Példa erre szemléink gyermekműsora. Különös gondot kell fordítanunk zenekarok – népi és szórakoztató zenekarok szervezésére. A zene elsajátítása, hosszú fáradságos munkát igényel, ugyanakkor zenekarok nélkül a művelődési ténykedés egyes területei el sem képzelhetők. A helyi közösségeknek ezen a téren anyagi áldozatokról sem szabad visszariadniuk, ha új zenész nemzedék képzéséről van szó.

Az eddig felsorolt és nálunk hagyományosnak mondható formák mellett a helyi közösségeknek pártfogolniuk és szorgalmazniuk kell a képzőművészeti amatőrizmust. Ha nem mutatkozik iránta kellő érdeklődés, úgy az igénykeltés módszereivel is meg kell próbálkozni. Az ízlésnevelésnek, a giccs elleni harcnak, de a környezet – kultúra fejlesztésének is hatásos eszköze és fegyvere lehet egy-egy lelkes, jól működő képzőművészeti csoport. A tucatizlés az öltözködésben, építkezésben, lakások berendezésében stb. szürkévé, egyhangúvá teszi környezetünket, lapossá, sivárrá, eseménytelené mindennapjainkat. Ennek kiküszöbölésére, vagy legalább ellensúlyozására tegyünk meg mindent a képzőművészeti amatőrizmus fellendítéséért.

A tervezett amatőr tevékenységi formákkal szemben állítsunk fel bizo-

nyos követelményeket. Az új művelődéspolitikai ugyanis új értékrendszert követel a szocialista hazafiság, a testvériség-egység szellemében, de a jó ízlés, az igazi értékek felkarolása és ápolása nevében is. Maradékalanul valósítsuk meg az egyesületekben és más szervezési formákban az öngazgatást, szervezzük meg a nevelőmunkát. Tegyük mindezt tervszerűen, módszeresen és áthatatosan.

A programok második fejezete foglalkozhat a helyi közösség művelődési létesítményeivel, amilyenek például a könyvtárak, olvasótermek, mozik, egyesületi otthonok, klubhelyiségek, esetleg művelődési otthonok, városi települések esetében még színházak, múzeumok, levéltárak, koncerttermek, kiállítási csarnokok stb. Készüljön ezek állapotáról, célszerűségükről, kihasználtságuk fokáról részletes elemzés. Ennek, valamint a jelentkező kultúrigényeknek figyelembe vételével tervezzük be esetleges új létesítmények megépítését, a meglévők bővítését, korszerűsítését. A tervezésnek egyik sarkalatos kérdése az objektumok ésszerű és gazdaságos kihasználása. Emiatt a program tartalmazza azt is, hogy egy-egy épület, vagy annak meghatározott részét ki, mikor és hogyan használhassa. Külön kérdés az objektumokban folyó tevékenység. A tevékenységet mindenkor a lakosság határozza meg igényei szerint. Ez utóbbi egyaránt vonatkozzék az amatőr csoportokra és a művelődési munkaközösségek ténykedésére is. A helyi közösségben élő dolgozók mondják tehát ki, hogy mire van szükségük és kitől mit várnak. A ténykedési tervek, programok meghozatala történjék a megfelelő öngazgatási eljárás útján a ténykedés megvalósítóinak bevonásával.

Ide kívánkozik egy nagyon fontos tervezési követelmény, amit külön is hangsúlyozni kell. A ténykedés- program megvalósításának legyenek meg az anyagi alapjai. A művelődésben sem építhetünk légvárakat. Az a program a jó, amelynek minden pontja mellé betervezzük az anyagi fedezetet, akár ténykedésről, akár pedig beruházásról van szó. Az új alkotmány nagy vívmánya, hogy ma a dolgozók rendelkeznek a munkájuk által megvalósított eszközökkel s azokat tőlük elidegeníteni semmilyen jogcímen nem lehet. Éppen ebben rejlik a művelődési élet nagy lehetősége, mert anyagi eszközeit közvetlenül attól nyeri, aki a követelményeket vele szemben megszabta. A dolgozók nem szűkmarkúak, ha közös érdekeik, tehát kultúrigényeik megvalósításáról van szó.

Az előbbieken már említett tartományi határozati javaslat úgy készült, hogy az egyes feladatok véghezvitelének határideje mellett mindenütt ott szerepel a szervezet is, amely a megadott feladatot végrehajtja. Ezt a példát a helyi közösségek is kövessék terveik meghozatalakor. A program feladata mellett álljon ott a végrehajtással megbízott személy, szerv vagy közösség neve.

A program harmadik részét képezze a lakosság azon igényeinek kielégítése, amelyekre a helyi közösség mint társadalmi politikai közösség önállóan nem képes. Ilyenek lehetnek a hivatásos színházak vendégszereplései, koncertek szervezése, képzőművészeti kiállítások rendezése és hasonlók. Az ilyen irányú igények kielégítését a szélesebb társadalmi-politikai közös-

ség – elsősorban a községi érdekközösség – segítségével és közreműködésével kell megoldani.

Az érdekközösség egyébként a dolgozók öngazgatásának az a formája, amely a helyi- és dolgozói közösségek kultúrigényeit hivatott kielégíteni a dolgozók által megteremtett anyagi eszközök segítségével. A helyi-, érdek- és dolgozói közösségek egymással szorosan együttműködnek a tervezés és a tervek végrehajtása vonalán. Az érdekközösségek terve tartalmazza ugyan a helyi közösségek terveit, de nem tekinthetjük ezen tervek egyszerű összefoglalásának, summázásának. Több annál, mert átfogóbban tartalmazza a követelményeket, közös álláspontokat. A községi kultúrpolitika – amely az érdekközösségben nyer végleges formát – kihat a helyi közösségek ilyenemű politikájára is.

A helyi közösséget az érdekközösségben a helyi közösség alapküldöttségének küldöttei képviselik. Az alkotmány lehetővé teszi, a tartományi határozati javaslat pedig úgyszólván megköveteli, hogy helyi szinten alakuljanak meg az érdekközösségek alapközösségei. A fogalom nem új, az alkotmányból jól ismert, a gyakorlatban azonban még ilyenekkel nem találkozhattunk. Az alapközösségeket az érdekközösségnek az illető helységben megválasztott küldöttei, a művelődési munkaszervezetek és egyesületek képviselői alkotják. Az alapközösségek feladatát (igaz meglehetősen leegyszerűsítve) a következőkben jelölhetnénk meg: Mint az érdekközösség kihelyezett tagozata (a tagozat szót jobb híján és csak feltételesen használjuk) megvitatja a sajtóságos, helyi jellegű kultúrproblémákat, javaslatokat tesz az érdekközösségnek és a helyi közösségnek azok megoldására. Másrészt megvitatja és javasolja az érdekközösség által hozott olyan határozatok végrehajtási módját, amelyek a helyi közösséget közvetlenül érintik.

Nem mellékes, bár a helyi közösségekkel látszólag szorosabban nem függ össze, még egy lehetőség az öngazgatás fejlesztésére. Adva van ugyanis a mód, hogy megalakuljanak az érdekközösségek szakterületek szerinti egységei. Külön egységet képezne például a kiadói tevékenység, a színjátszás (színházak) stb. Az egységek azzal a céllal alakulnának, hogy behatóbban foglalkozzanak egy-egy szakterület sajtóságos problémáival, tervezzenek, javasoljanak. Megvan a törvényes lehetősége annak, hogy az ilyen egységek később önálló érdekközösségekké nőjék ki magukat. Az öngazgatás így találja meg az újabb szervezkedési formákat önmaga továbbfejlesztésére.

A kultúrpolitika megvalósításában és végrehajtásában különleges hely illeti meg a művelődési otthonokat. Művelődési otthon alatt jelen esetben intézményt értünk. A művelődési otthonok mindinkább központjaivá válnak a helyi közösség művelődési és társadalmi életének. A művelődési otthon mint intézmény szervezettségénél, anyagi és káderlehetőségeinél fogva – ha tervpolitikájára a dolgozók vannak döntő befolyással (a cél pedig éppen ez) – képes teljes egészében kielégíteni a szükségleteket. A művelődési otthon építésekor, ténykedésének meghatározásakor a helyi közösség tegye lehetetlenné az esetleg jelentkező elkülönülési szándékokat, az otthon „felparcellázását” a művelődés, oktatás, testnevelés stb. között.

Olyan otthonokat kell tervezni, és úgy, hogy azok a szó szoros értelmében oszthatatlanul otthonaivá váljanak minden ténykedési területnek, amelyek egy egységes társadalmi egészet képeznek majd. A Tartomány különös érdeklődést tanúsít a művelődési otthonok problémái iránt. A javaslat az, hogy Vajdaság 1985-ig meghatározott fejlesztési tervében ölelje fel a művelődési otthonok építését minden helyi és nagyobb dolgozói közösségben. A terv sikeres végrehajtásával a dolgozók számára hozzáférhetőbbé válnának a kultúrértékek, gyorsabbá és dinamikusabbá válna a kultúrjavak körforgása, megteremtődnének a feltételek a sokoldalú kulturális alkotómunkára. Javasolható tehát, hogy a művelődési otthonok megalapításával és építésével a helyi közösségek művelődéspolitikai programja külön foglalkozzék. A megvalósítás természetesen nem csak a helyi közösségtől függ. A közösségi öngazgatási érdekközösségeknek is részt kell vállalniuk a tervfeladatok megvalósításából. A tartományi érdekközösség, és a művelődési otthonok tartományi közössége az akció hordozóiként a kölcsönösség és szolidaritás elvének következetes alkalmazásával gondoskodnak majd arról, hogy a ma még fejletlennek tartott községek is lépést tarthassanak ebben az akcióban a többi községgel.

Gyakran hangzanak el olyan vélemények, hogy a népegyetemek, esetenként a munkásegyletek ma már túlhaladott társadalmi ténykedési formát jelentenek. Ezek a vélemények a dolgok felületes szemléléséből eredhetnek. Teljes bizonyossággal állítható ugyanis, hogy a művelődési élet mai öngazgatású megszervezettségében még inkább, mint bármikor szükség van rájuk. Szükség van rájuk a dolgozók tudásszintjének további emelése céljából, ugyanis a képzettebb dolgozó könnyebben fogadja be a kultúrértékeket. A népegyetemek ezenkívül fontos feladatot teljesíthetnének a kultúrigények megállapítása, pontos kivizsgálása terén is. És még egy rendkívül fontos dolog, amelyben a népegyetemek léte teljes mértékben igazolódhatna: A népegyetemek megvalósíthatnák azokat a munkaformákat, amelyek a dolgozókat korszerűbb önálló tevékenységi formában angazsálnák. A lakosság egy részének részvétele a művelődési életben passzív, csak a művelődési cikkek egyszerű fogyasztására, a szolgáltatások elfogadására korlátozódik: színi- és mozielőadás látogatása, olvasás stb. Előadások, vitaestek megszervezésével egy-egy film, színelőadás, tárlat kapcsán az eddigi passzív „fogyasztókat” is angazsálni lehetne. Az ilyen munkaformának ízlés és igényfejlesztési missziója is van. A feladatnak külön-külön megfelelően mondjuk a színházkedvelők, könyv és irodalombarátok, filmkedvelők köre is. Egységes program szerinti ízlésnevelés, felvilágosító munka mégis elsősorban a népegyetemek, munkásegyletek ténykedése útján lehetséges. A helyi közösség tehát művelődési – ténykedési tervének meghatározásakor vegye számba az elhangzottakat is.

A közoktatási intézmények kulturális tevékenysége sem lehet idegen a helyi közösségbe tömörült dolgozók számára. Teljes bizonyossággal állítható, hogy a kultúrértékek leendő termelőit és fogyasztóit az iskolák indítják el a megismerés felé. Itt kezdődik meg az ízlésfejlesztés, a kritikai

hozzaállás kifejlesztése. Nem mellékes körülmény az oktatási-nevelési káder jelenléte sem egy-egy környezetben. De ne soroljuk tovább a már ismert tényeket. A helyi közösség művelődési arculatának kialakításakor vegye tekintetbe az oktatási-nevelési intézmények jelenlétét. A tervezés és kivitelezés munkájába vonja be az iskolák dolgozóit. A már afirmálódott művelődési dolgozó pedagógusoknak tegye lehetővé a továbbképzést egy-egy szakterületen.

A művelődéspolitikai tervezésben, mint minden tervezésben – fontos a célfeladatok meghatározása. A helyi közösség művelődéspolitikájának globális célja a tevékeny, sokoldalú műveltségű, öntudatos dolgozó és öngazgató. A cél megvalósítása komoly, álhathatos eszmei-politikai munkát kíván. Tehát tervezni kell az eszmei-politikai ráhatás formáit. Emellett törekedni kell arra, hogy az egyesületekben a művelődési dolgozói közösségekben megalakuljanak a Szocialista Ifjúsági Szövetség szervezetei, a pártalapszervezetek, vagy aktívák.

Az ifjúság angazsálása a művelődési életben a helyi közösség programjának külön fejezetét képezhetné. Módot kell találni arra, hogy a fiatalokban felgyülemlett energiatöbbletet hasznos, alkotó munkára használjuk fel.

Soknemzetiségű környezetünkben a helyi közösség dolgozói harcoljanak tervszerűen mindenfajta önmagasztalás, elzárkózási szándék ellen. A munkásosztály, internacionalizmus, az öngazgatású szocialista nemzetiségi politika nem tűr semmilyen nemzeti, vagy regionális kizárólagosságot. Ez azt is jelenti, hogy egyenlő feltételeket kell teremteni az itt élő nemzetek és nemzetiségek igazi kultúrértékeinek továbbfejlesztésére, sajátos hagyományaik ápolására. Erre kötelez bennünket a közös múlt, a jelen és a jövő.

Tisztelt Tanácskozás!

Ez a vitaindító nem a tudományos teljesség igényével készült. Célja lényegében kettős: emlékeztetni kíván és gondolatokat ébreszteni. A most következő vita mutatja majd meg, mennyire sikerült a célt elérni.

Rezime

Mesto i zadatak mesnih zajednica u organizovanju kulturnog života

Ovaj govor je bio održan na 8. smotri kulturnih društava južnog Banata kao uvodni govor za debatu.

Autor polazi od stavova X kongresa SKJ koji se odnose na kulturnu politiku u samoupravnom socijalističkom društvu Jugoslavije, zatim se vraća u prošlost i ukazuje na nekoliko strujanja, koja su negativno uticali na pravilan razvoj kulturne politike. Nije bilo omogućeno da stvaralačka snaga radničke klase dođe do izražaja i tako radnička klasa je bila samo objekt kulturne politike, a ne subjekt stvaralačke kulture. Autor posebno citira iz odluka kongresa i analizirajući to navodi tri važna elementa: kultura je opštedruštvena potreba, uslove za to stvara društvo, tekovine iste treba učiniti pris-

tupačnim za svakoga. Ostvarivanje gornjih zadataka je ustavni zadatak mesnih zajednica. U daljem tekstu reč je o zadacima mesnih zajednica u izradi programa za kulturnu delatnost, ali napominje se da nije dovoljno samo uopšteno ocrtati zadatke u tom planu nego konkretne zadatke treba odrediti na osnovu opširne analize kulturnih potreba te određene mesne zajednice. Prilikom donošenja programa treba odmah da se odredi organ ko će određeni deo tog programa realizovati i odrediti iz kojih sredstava će se to finansirati. Reč je u daljem izlaganju o mestu kulturnih domova u toj politici, i ističe se potreba da to treba da bude u pravom smislu dom za sve oblasti kulturnih delatnosti, ne sme se dozvoliti da dođe do separatizma između raznih oblasti. Ističe se potreba za osnivanjem novih kulturnih domova i na taj način bi se omogućilo u većoj meri zadovoljavati kulturne potrebe radničke klase.

Resimée

Die Stelle und Aufgabe der Ortsgemeinschaften beim organisieren des kulturellen Lebens

Diese Rede wurde zur Eröffnung der Debatte auf der 8. Tagung der Kulturvereine von Südbanat gehalten.

Der Autor geht von jenen Thesen des X. Parteikongresses aus, die auf die Kulturpolitik in der selbstverwaltenden sozialistischen Gesellschaft beziehen. Es wird auch auf einige Strömungen hingewiesen, die die richtige Entwicklung der Kulturpolitik negativ beeinflussten. Es war nicht ermöglicht, dass die Schaffenskraft der Arbeiterklasse zum Ausdruck kommt und so war die Arbeiterklasse nur ein Objekt der Kulturpolitik und nicht gleichzeitig auch deren Subjekt und Schöpfer. Weiterhin zitiert der Autor aus den Beschlüssen des Parteikongresses und indem er diese Beschlüsse analysiert, führt er drei wichtige Elemente an: Die Kultur ist ein gesamtgesellschaftlicher Bedarf, dafür die Möglichkeiten schafft selbst die Gesellschaft und die Früchte der Kulturpolitik sollen für alle zugänglich sein. Die Verwirklichung der obigen Ziele ist die Verfassungsaufgabe der Ortsgemeinschaften. Es werden auch die Aufgaben der Ortsgemeinschaften für die Ausarbeitung der Programme des Kulturlebens aufgezählt, wobei besonders betont wurde, dass es nicht genügend ist die Aufgaben nur allgemein festzulegen, man muss nach einer eingehender Analyse des Kulturbedarfes der bestimmten Ortsgemeinschaft die konkreten Aufgaben feststellen und gleich bestimmen, wer sie zu realisieren hat. Man muss gleich bestimmen, aus welchen Mitteln die einzelnen Teile des Programms finanziert werden. In der weiteren Auslegung ist die Rede von der Stelle der Kulturheime in dieser Kulturpolitik und es wird betont, dass diese Kulturheime im wahren Sinne des Wortes Heime für alle kulturellen Tätigkeiten sein sollen und nicht nur für einzelne Zweige. Die Nötigkeit fürs Gründen neuer Kulturheime wird hervorgehoben, damit auf solcher Weise es möglich wäre die Kulturbedürfnisse der Arbeiterklasse zu befriedigen.